

Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo: „Angeljček“

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. septembra 1897.

Leto XXVII.

J u t r o .

Zora spava za gorami,
Glasne ptičke jo budé:
„Daj, predrami se, predrami
In obsveti nam polje!

Cvetke so poslale pó-te
Daleč s temnih nas poljân,
Čakajo takó željno te,
Da privêdeš beli dan.

V nočni têmi že si liste
Nežne razklenile so,
Z biseri jih rôse čiste
Lepo okrasile so.“

Odpre zora lahna vrata,
Svetli žarki venkaj vró,
Lije se svetloba zlata
Čez nebó in čez zemljó.

„Dobro jutro, cvetke moje!“
Zôre se pozdrav glasí,
„Dobro jutro, dobro jutro!“
Njej zveni od vseh strani.

Smiljan Smiljanič.

Iz koč v palačo.

(Povest. — Spisal St. pl. Orlovič.)

III.

nogokaj se je izpremenilo v teh petnajstih letih tudi pri Bergerju. Magda je ležala ves čas kakor prikovana na postelj, — očem okostnica prevlečena s prosojno voščeno kožico, polovica telesa ji ni veljala prav nič. Vozili so se sicer po toplicah ž njo, a vse kopeli so ostale brez vspeha. Ta nesreča je domu čim dalje bolj odtujevala Bergerja, prihajal je še redkeje domov nego sicer in se brigal za gospodarstvo vedno manj. Delavci niso od takrat nikoli več ustavili dela, ker je Berger takoj prvič nastopil tako strogo proti njim. In čemu bi se upirali? Sami niso imeli moči, od drugod ni bilo pomoči, — udati so se morali v svoj brezupni položaj. Tako si je zopet opomogla Bergerjeva tvornica in ni se mu bilo bati skorajšnjega propada, — živel je zgolj ob žuljih nesrečnih trpinov. Kaj briga človeka brez srca, čegav denar zapravlja, on vpraša le, ali je na kupu dosti denarja, niti na um mu ne pride vprašanje, odkod je ves denar? Kakor se slej ali prej podrè in sesuje mogočno poslopje, ako ima slabo podlogo, ako je sezidano na gibljivih peščenih tleh, tako nima tudi sreča dolgega obstanka, če si jo je naklonil človek s krivico in zatiranjem. Ista usoda je čakala tudi Bergerja; če Bog dalj časa ne poseže v naše zadeve, ni to še znamenje, da spi, da nas je pozabil. Berger je živel kakor prej razkošno, njegova soproga je živela le nesrečni hčerki in presedela ves čas ob njenem vzglavju, tolažeč jo in popravljajoč ji blazino, za sina Egona se ni zmenil nikdo, hodil je svoja pota, zahajal v svoje družbe in po očetovem vzgledu zapravljal prav pridno, delal je ogromne dolgove na očetovo ime. Oče ga je parkrat opomnil, da tega ne dovoljuje, a malo je opravil z opomini, sin je živel kakor doslej zapravljlivo. To je očeta naposled vendar razgadilo, poplašal je sinove dolgove in razglasil po časopisih, da ne plačuje več dolgov svojega sina. S tem je zaprl sinu pot v visoke, imenitne družbe, kjer se zapravlja po tisočakah, v svoji besnosti si je poiskal Egon zabave v pijači in začel zahajati v nepri- merno družbo navadnih pijancev.

»Poglejte kavalirja Egona, prej se je bratil z grofi in baroni, zdaj hodi z mestnimi postopači«, govorili so ljudje po ulicah, ko se je mimo zibal mladi Berger v zibajoči se družbi. Dan za dnem so se ljudje zabavali ob budalostih, katere je uganjal v pijanosti Egon. To je silno pogrevalo njegovega očeta, ki je kolikor toliko gledal na dobro ime svoje rodovine. Ker se je tako početje tudi drugim ljudem preneumno zazdelo, odvedli so Egona v bolnico za umobolne, da bi ga zdravniki opazovali. Ker se je pri vsem kaj čudno in sumljivo obnašal, obdržali so ga v bolnici. Mej norci je revež naposled zblaznel resnično tudi sam, umrl je za par let v blaznici v največji besnosti.

Bratranec grofa Edlinga je bil Bergerjev največji prijatelj, oba sta se hodila zabavat v isto družbo. Ko je bil oproščen grof Edling in so zaprli njegovega bratranca, ko so začeli govoriti po mestu o važnih izpovedih pleme-

nitega jetnika, polotil se je nemir Bergerja in njegovih tovarišev; te govornice so razburile posebno Bergerja, poznal je dobro podlo dušo zaprtega prijatelja, slutil je, da bo izdal vsa sleparstva in vsa skrivna zločinstva, katera so se vršila v njihovi družbi. Berger je imel že več dolga, nego je bilo vredno vse njegovo imetje, po skrivnih spletkah je slepil upnike, da so mu še vedno posojevali in niso izpoznali sleparstva. In vse to se naj bi sedaj izvedelo? Kri je zavrela Bergerju ob tej misli, v tej zbeganosti ni vedel, kam se naj obrne —.

»Vse se izvé . . . Prodajo mi vse do zadnjega kotička . . . Kakor berače nas popodé po svetu . . . In mene celo zapró, ker sem sleparil . . . V ječo? Oh, nikoli! . . . Kako se je rešim? Kam naj bežim? . . . Vse, le v ječo ne! . . . V deželo svobode! . . . Da, v Ameriko pobegnem, tam me ne dobi nikdo!« Tako se je lovil za misli zbegani Berger, bal se je le zase, za svojo varnost. Skoro je dozorel sklep v njegovi glavi: »V Ameriko pobegnem še to noč, a — denarja za potovanje in življenje dobim pri mladem odvetniku, pri doktorju Pavlu Kreslinu!«

* * *

Bilo je že pozno po noči. V Bergerjevi palači kraj mesta je bilo vse mirno in tiho, le v Magdini spalnici je še motno brlela svetilka z zelenim zastorom. Bolnica je mirno ležala na postelji s sklenjenimi očmi; črni, veli lasje brez bleska so se usipavali po beli blazini, za hip bi človek mislil, da ima mrliča pred seboj. Ob vzglavji ji je sedela mati v mehkem fotelju, ozrla se boječe sedaj po sobi, sedaj po hčerki, ves čas je nesrečna mati migala z ustnicami in šepetala, — molila je iskreno in prosila pomoči iz nebes: izpoznala je, da sme pomoči upati le od Boga, ki se ga je ob času sreče spominjala tako poredkoma. Magda je hipoma odprla oči, mahnila z levo roko, zaječala z votlim in mrtvaškim glasom:

»Mama, mama, ali ga niste videli?«

»Sami sva, ljuba Magda. Koga naj bi videla?« Magda je boječe in neverjetno pogledala po sobi, kakor dve črni krogli so ji lezle oči iz jamic.

»Kaj ti je, ljuba hčerka, kaj gledaš, ali ti je slabo?« vpraševala je mati in ji popravljala vzglavje.

»Mama«, vzdihnila je zopet Magda, kakor bi se topila, »mama, ali niste videli Egon, ko je šel z nasmehom mimo? Oh, kako se je smehljaj! Mama, zakaj se je smehljaj?«

»Ljuba Magda, sanjalo se ti je le o njem, prebudila si se hitro in sedaj se ti vidi, kakor da bi bil šel mimo. Ali ne veš, Magdica, da je Egon mrtev?«

»Mrtev?« vpraša hlastno Magda in pogleda mater, kakor ne bi umela te besede.

»Dà, mrtev, ljuba hčerka! Pet let počiva že v hladnem grobu tvoj nesrečni brat. Magda, moliva zanj, da se ga usmili strogi Sodnik!«

»Mama, moliva!« ponovi Magda, kakor da ne bi mogla sama nič več misliti. Mati začne glasno moliti, napol tiho šepetaje za njo Magda. Sredi molitve ustavi hči mater:

»Mama, kako je človeku, kadar počiva v grobu?«

»Dete, odkod ta misel? — Prav prijetno je v grobu: človek leži v njem čisto mirno in srce mu ne bije več. Ali ni to prijetno? Nad njim zelení trava, po gomili rastó cvetice, nad njimi se vzpenja žalujoča vrba, na vrbi pojó vesele ptice. Dete, ali ni v grobu prijetno? In človeška duša se raduje na onem svetu v družbi božjih prijateljev, prosta skrbij in vsake nesreče. Ali ni vse to prijetno?« Magda skrči motne črne obrvi, obrne oči, kakor bi posebno globoko pomislila in reče počasi in tiho:

»Dà, dà, mama, v grobu je prijetno!« Mati pogleda hčerko in solze ji porosijo oči. Magda gleda nepremično na steno ob vznožju.

»Dete, kaj gledaš? Ali ti ni dobro?«

»Danes se mi vse smehlja. Pogledjte, mama, ono deklico, stoji mi na vznožju, kaj mi hoče, zakaj se mi smeje?« Mati začudeno pogleda Magdo. Kaj-li pomeni, da govori tako čudno, kakor da bi se ji blélo? Ali prihaja zadnja ura, ali je že tako oslabela? Mati sname s svetilke zastor, da se luč razlije po vsi sobi, in reče:

»Magda, ali ne poznaš več one deklice na vznožju? To si ti sama, to je tvoja slika, ko si imela štirinajst let.«

»Mama, ali sem se takrat tudi smejala? Ali sem imela takrat tako polna, rudeča lica? — — — Oh, oh! — — — Mama, vem, vem, to sem bila jaz; spominjam se dobro, ko me je hodil slikat oni mladi slikar, ki se mi je vedno smehljal, nosil je širok klobuk in suknjico iz rujavega baržuna. Ali ne, mama?« — Mati se ji nasmeje, rekoč:

»Kako se vsega dobro spominjaš!«

»Mama, zakaj se smejete? Tako čudno se mi zdi, kadar se kdo smeje.« Na hodniku pred vrati se zaslišijo koraki. Magda vzklikne:

»Pater Florus, mama! Pripovedoval nama bo zopet tako lepe reči o nebesih. Tako dolgo ga več ni bilo. Oh, kje je bil tako dolgo, mama?«

Vrata se odpró in v sobo vstopi Berger, krog ust mu kroži nenavadno prijazen smeh, uljudno pozdravi mater in hčer:

»Dober večer!« Magda odvrne:

»Papa, zakaj se smeješ? Ménila sem, da prihaja pater Florus, in prišel si ti?«

»Dragica, ali ti ni ljubo, da sem prišel?« s temi besedami se nagne Berger nad Magdo.

»Papa, še vedno se smeješ, iz ust ti puha duh po žganju in vinu. Zakaj prihajaš tako pozno?«

»Dragica, ali ti ni ljub moj prihod, moj zadnji prihod?«

»Tvoj zadnji prihod, kako to?« vpraša ga žena.

»Ali ne veš, da grem na daljno potovanje?«

»O tem mi nisi še pravil. Ali ne bi mogel preložiti potovanja sedaj, ko je Magda tako slaba?«

»Ne, za jedno uro odpotujem!«

»Ali se skoro vrneš?«

»Mogoče da, ali ne!«

»Imaš mi kaj naročiti za čas, ko te ne bo doma?«

»Obilo! Ali poznaš še Kreslinovo obitelj?«

»O dobro, kaj je ž njo?«

»Ali veš, da je postal Kreslinov sin Pavel odvetnik, da je danes rešil grofa Edlinga?« Mati in hči poslušata pozornostno.

»Papa, ali oni Pavel, ki je bil z nami na letovišču?« vpraša Magda.

»Baš isti. — Vesta, kaj je njegov oče? — Moj brat, sin iste matere!«

»In tega nam nisi povedal prej?«

»Ker ni bilo treba. Čujte ob kratkem vso povest, kajti mudi se mi na pot. Peter Kreslin je bil moj mlajši brat, prišel je na svet grbast in ves izpačen, skoro so se ga prijele še osepnice in ga izpačile popolnoma. Mojih starišev je bilo sram takega sina, dali so ga revni ženici na kmetih in za ogromno svoto denarja je obljubila, da nikoli ne izda, čegav sin je nje gojenec. Tako je ostalo vse doslej tajno.«

»Moj Bog, ali je mogoče?« vzklikne Bergerica in se prime za glavo.

»Zdravi ostanite!« reče Berger in izgine mej vrati — — —

Iz nekdanjih dnij.

(Spisal J. O.)

7. Pred Jamo.

Minila je od takrat cela vrsta let, vendar se spominjam še kaj dobro onih počitnic. Nekega večera — menim, da je bilo sv. Jerneja dan — sedim v svoji sobi in prebiram staro knjigo, ki sem jo našel v stari očetovi skrinji. Bila je stara in oguljena, kakor bi bila tiskana za časa očaka Abrahama. Kar potrka nekdo na vrata in v sobo stopi moj tovariš Ivan.

»No, če pa ti ne najdeš konca sveta, drugi ga tudi ne bo. Vedno čepiš pri knjigah in si ne privoščiš nobene vesele ure. Kam pojdeva jutri si kaj ogledat?«

»»Kam hočeva iti?«, pravim jaz. »»Ni je več v bližini podmoli, ki bi je ne bila iztahnila, tudi ne griča, s katerega bi ne bila ogledovala okolice.««

»Veš kaj? — Včeraj so mi pripovedovali ded o Predjamskem gradu, kako tiči pod skalo, visoko nad brezdomo i. t. d. Kaj, ko bi midva šla jutri in si ga ogledala? Kakor se vidi, vreme bo kaj ugodno.«

»»Saj res. Tudi jaz sem čul o tem marsikaj in vedno me mika, da bi videl z lastnimi očmi to čudno poslopje. Zjutraj, ko se zdaní, me pokliči, in potem odrineva.«

»Zgodi se, kakor si rekel. A stemnilo se je, in meni se mudi domov. Na zdravje!«

Pri teh besedah Ivan odide. Jaz pripravim vse, kar bi bilo potrebno za pot, in se kmalu vležem spat.

Drugo jutro jo že na vse zgodaj mahava mimo zelenih poljan. Solnce je jelo vzhajati in je naji pozdravljalo s svojimi prvimi žarki. Drobní ptički so veselo čivkali prepevaje svoje jutranjice. Med živahnim pogovorom dospeva kmalu v vas Hrenovice. Bila sva na pol pota. V senco košate lipe sedeva, da bi se malo odpočila in okrepčala z brešnom.

»Na jako lepo vreme sva naletela«, pravi Ivan. »Solnce sije tako ljubo, kakor bi se veselilo z nama vred.«

»Zares sva srečna danes. Toda idiva dalje. Glej, Nanos imava že pred seboj. Menim, da dospeva kmalu do svojega cilja.«

Vstaneva in kreneva koncem vasi na levo in prideva kmalu do Landola. Tu se začenja cesta, po kakoršni še nisem hodil do tedaj. Opiše se z dvema besedama: hrib in dolina. ‚Jar’k se za jarkom vrsti‘, bi lahko zapel takrat, ko bi mi bila prišla ona pesem podobnega začetka na misel. Svet je tu večinoma gol, kakor na Krasu sploh, a marljivi kmet si je s pridno roko priboril mnogo rodovitne zemlje.

Ko tako opazujeva okolico, prispeva na vrh precej strmega klanca. Tu kar obstaneva in strmiva: Pred nama se razprostira ozka dolina, podobna kotlu, v ozadji dolinice pa štrli sredi skalovitega gorovja strma pečina v nebo in na nji zagledava sivi grad Luegg ali ‚grad pod Jamo‘:

Polna začudenja se spustiva v dolino in se bližava gradu.

»Kaj neki tako šumi?« zavzame se tovariš.

Bližje stopiva in zagledava globoko pod gradom deroči potok Jamšico, ki drvi z velikim šumenjem v skalnati prepad.

Ko zreva zavzeta v globočino, pride k nama logar, ki stanuje v gradu, in naji povpraša, če si želiva ogledati grad.

Midva pritrdiva, dava mu vsak desetico, in takoj je bil pri volji razkazati nama vse, kar ima grad zanimivega.

»Le toliko počakajta, da grem po svetilko«, pravi in odide brzih korakov v svoje stanovanje.

Ko se vrne, odpravimo se v grad.

Po jako umetno izdelanem potu gremo nad groznim prepadom in pridemo čez majhen most do vrat, katera sva videla že popreje nad breznovim žrelom, a nisva vedela kam držé.

Vstopimo, in logar prižgè svetilko. Molčé korakamo precej dolgo po vlažnem tlaku, dokler ne pridemo zopet na prosto. A kaj zagledava tu? Kdo bi si bil mislil, da stoji tu cerkvice, saj ko sva se bližala gradu, nisva je videla, ali sva jo morebiti prezrla! Logar nama pokaže ob zidu spominsko ploščo, kjer spi baje poslednji vitez Erazem smrtno spanje. Živo mi stopi pred oči njegova smrt, o kateri sem bral v povesti ‚Erazem Predjamski‘:

»V miru spavaj!« vzdihnil sem. »Junaško si se držal v tem gradu, a sedaj počivaš tu pozabljen od vsega človeštva.«

Zamislil sem se, globoko zamislil, tako, da sem le malo čul logarjev opomin, naj gremo dalje.

Takoj pri vratih nama pokaže vodnik jako tesno, v zid izdolbeno ječo, kamor so baje zapirali zločince, ki se niso hoteli takoj udati.

Nato gremo v prvo nadstropje, kjer vidimo dve ječi, jedno strašnejšo od druge. Prva je globoka in izdolbena iz žive skale. Tu sem so metali, kakor je nama pripovedoval logar, zločince, obsojene na smrt. Zapuščeni od vsega sveta so nesrečniki tu umirali gladu in žeje. Dejal je tudi, da so našli tu človeške ogrodi. Mene je pri tem kar groza obhajala. Zapustivši ta strašni kraj gremo dalje ter pridemo do domače kapelice. Od tu krenemo na drugo stran in dospemo po kamenitih stopnicah v odprto duplino, kjer se nam odpre kaj veličasten razgled čez okolico tja do skalovitega Nanosa. Kaj vesel sem bil, da sem zopet prišel na prosto in dihal čisti zrak.

»Glejta«, pravi nama logar kažoč na predrto steno. »Tu sem so padale krogle iz topov in prebile steno, ki je ubila zadnjega viteza.«

Nato nama pripoveduje tudi povest o Erazmu Predjamskem, o baronu Ravbarju in o izdajalcu Franu.

Zelo se je bil že zavlekel dan, ko smo korakali po stopnicah nazaj proti izhodu. Nekako tiho sva korakala z Ivanom proti domu. Premišljevala sva, kaj sva videla ta dan, in kako je vse posvetno minljivo.

Svetniki-ljubitelji in ljubljenci živalij.

(Po Fr. Lindenu priobčuje Jos. Volc.)

XXXV.

Sv. Izidor († 1170) je bil priprost kmet na Španjskem. V zimskem času, ko je globok sneg pokrival zemljo, je nesel nekoč vrečo žita v malin. Kar zagleda tolpo lačnih ptičkov na drevesu. Hudo se mu zasmilijo uboge živalice in takoj odkoplje z rokami in nogami nekaj snega ter potrese precejšnjo merico žita iz vreče. Njegovi spremljevalci se mu smejejo, da tako neumno trati svoje žito. Toda Bog je pokazal, kako vseč mu je bilo to delo usmiljenja. Zakaj, ko je dobri Izidor prišel v malin, ni kar nič žita manjkalo v vreči in njegovo žito se je tako namlelo, da sta bili dve vreči polni moke.

XXXVI.

Sv. Godrik († 1170) je živel kot puščavnik v gozdu grofije Norfolške na Angleškem. O njem se pripoveduje ta-le ganljivi dogodek: Blizo celice sv. Godrika se je zbralo več lovcev na lov. Tu zasledijo prav posebno lepega jelena ter ga preganjajo s psi. Med divjim kričanjem in lajanjem pribeži k celici sv. Godrika in se začne milo glasiti, kakor bi prosil vsprejetja. Godrik se usmili upehane in preplašene živali ter jo sprejme v svojo celico. Kmalu nato se približajo lovci; Godrik gre zopet ven, zapre vrata in jih pričakuje. Ko pa so psi zgrešili jelenovo sled, povrnili so se zopet k svojim gospodom. Le-ti pa še niso mirovali, marveč so si delali pot skozi goščavo, dokler niso prišli do svetnika, ki je stal pred vrati. Vprašajo ga za jelena. Godrik noče

naravnost odgovoriti in, da bi se ne zlagal, reče: »Bog vé, kje je.« Lovcem se je pa svetnik zdel kakor angelj, in spoštuječ njegovo svetost so se jeli opravičevati zarad svoje nadležnosti ter šli dalje. Jelen je pa do večera ostal v svetnikovi koči in je še v poznejših letih večkrat prišel k njemu, se vlegel k njegovim nogam, kakor da hoče vedno hvaležen ostati za nekdanjo dobroto. — Tudi se pripoveduje, da so zajci in druge zveri pribežale k sv. Godriku, če so jih lovci preganjali. Vselej jih je prijazno vsprejel in zopet izpustil, ko ni bilo več nevarnosti. Včasih so mu prileteli tudi ptički v naročje, da bi se pogreli, če je bilo prav hudo mraz; čutili so nekakšno, da je dobri stari puščavnik usmiljen služabnik njihovega usmiljenega Stvarnika.

XXXVII.

Sv. Hugo († 1199) je bil škof v Linkolnu na Angleškem. Tisti dan, ko je prišel v svojo škofijo, se je prikazal tuj, nenavadno velik labud in se je približal škofu s čudovito prijaznostjo. Jemal je jedila iz njegove roke, deval vrat v široke rokave njegove obleke ter je hotel noč in dan bivati v obližju svetnikovem. Kadar je škof odpotoval, odletel je labud v bližnji ribnjak; pa kazal je vselej neko slutnjo, če se je sv. Hugo vračal. To je naznanjal vselej nekaj dnij naprej, ker se je vrnil v škofijsko palačo ter z letanjem in kričanjem kazal veliko vznemirjenost. Kako pa je bil vesel, ko je škof res došel! Le jedenkrat ni šel labud škofu naproti, ko se je domov vračal, marveč je kazal veliko užaljenost in se je odstranil s pobešeno glavo. Nihče si ni vedel pojasniti tolike spremembe. Kmalu potem pa umrje sv. Hugo in labuda ni nihče več videl.

Mešet ar.

De k meni, le k meni,
 Kar kupcev je vas,
 Kje roba po ceni
 Dobi se, vem jaz;
 Kdor sploh bi rad kupil si kaj,
 Do mene obrne se naj,
 Prijazno jaz ž njim
 Na trg pohitim,
 Za jeden stotak tam dobi,
 Kar vredno stotake je tri;

Dobi, to se reče,
 Če jezik moj teče,
 A jezik moj teče vselej,
 Če dobro namažem ga prej.
 Najboljše mazilo je krača,
 Oh, krača pa rujna pijača,
 Po tem se tako vam obrača,
 Da stokrat mazilo poplača:
 Naj krava je, ali pa konj,
 Vse kupi na pol vam zastonj!

St. pl. Orlovič.

V kuhinji.

Mati kuha, mati praži —
Zdaj se pridnega pokaži,
Morda vendar doleti
Slasten košček te jedi.

„Mati, ljuba moja mati,
Pisati že znam in brati,
Vestno vsak porabim čas,
Nikdar nisem žalil vas.

Saj ste radi me imeli,
Vedno bili me veselí —
Oj, kakó diši lepó,
Dajte košček mi samó.

Priden bolj še hočem biti —
O, da smel bi namočiti
Košček kruha v ponev, v mast,
To sedaj bi šlo mi v slast.

Lačen sem in v taki sili,
Da se mene Bog usmili;
Košček le, naj kost je vmes,
Reši me nesreče res . . .“

Mati kuha, mati peče,
Sinku to v odgovor reče:
„Le potrpi, sinek moj,
Govor je pretiran tvoj.

Vse obljubil, vse bi storil,
Še zlagal se, zagovoril,
Da le košček ti mesá
Mamica v prigrizljey dá.

Ko bo poldne zazvonilo,
Takrat čas je za kosilo —
Da dobil boš jesti kaj,
Knjigo v roke do tedaj!

Tvoja pridnost naj dokaže,
Da obljuba se ne laže;
Če ne slušaš me, da veš,
K mizi potlej mi ne smeš!

Najprej stôri svoje delo,
Z njim prisluži sam si jelo;
Da boš sit od mize vstal,
Bog svoj blagoslov bo dal.

Naši vzorniki v zgodovini.

5. Vojskovodja Fabricij.

Bilo je leta 280. pred Kr. Rim se je vojskoval proti Piru, mogočnemu kralju Epirskemu. Pri Herakleju je bila odločilna bitka. Rimljani so bili premagani in veliko jih je bilo vjetih. Sedaj pošljejo poslanca do Pira, naj bi izpustil rimske ujetnike. Voditelj poslanstvu je bil stari častitljivi senator Fabricij. Ta mož je bil v zasebnem življenju jako skromen človek ter je živel zadovoljen v največjem ubožstvu, čeravno je imel že najvišje državne službe. Ubožno je bilo njegovo pahišje; družega ni imel srebrnega nego jedno malo kupico. Doto njegovim hčeram je izplačal senat iz državnega zaklada.

Pirus sprejme blagega poslanca z vsem spoštovanjem in mu ponudi v znamenje prijateljstva in naklonjenosti obilna darila. Toda zastonj; Fabricij jih ne sprejme. Drugi dan se hoče prepričati, je-li mož, o katerem je že toliko slišal, res tako pogumen in neplašljiv. V šotoru, v katerem je hotel ž njim govoriti, je ukazal skrivaj postaviti velikanskega slona za pregrinjalom. Fabricij pride in se vstopi tako, da je s hrptom proti pregrinjalu. Kralj dá znamenje, pregrinjalo se odgrne in glej! velikan slon iztegne z grozovitim tuljenjem svoj dolgi rivec čez glavo Fabricijevo. Ta se pa mirno obrne in smehljaje se pravi Piru: »Kakor malo me je včeraj mikal tvoj denar, tako malo me danes straši tvoj slon«. Pirus ostrmí in se ne more dovelj načuditi takemu junaškemu možu. Želi skleniti mir s takim narodom, ki ima take načelnike. Noče torej dati ujetnikom samo prostosti, marveč ponudi Rimcem mir in ob jednom dovoli vsem ujetnikom, da smejo iti v Rim in tam se s svojimi someščani udeležiti praznika, ki se je imel ravno takrat obhajati. Ako bode senat vsprejel njegove pogoje miru, naj bodo prosti; ako pa ne, morajo se kot ujetniki zopet povrniti. In ko senat ni vsprejel Pirove ponudbe, so se res vsi povrnili.

Da bi pa Rimljane prisilil k temu, česar mu prostovoljno niso hoteli nakloniti, gre zopet z vojsko nad nje. V Apuliji pri Askulu je bila leta 279. druga velika bitka. Tudi sedaj je Pir premagal s svojimi sloni, a zgubil je toliko vojakov, da je preplašen vskliknil: »Še jedna taka zmaga, pa sem zgubljen!«

Naslednje leto je bil Fabricij sam četovodja rimske vojske. Kar dobi nekega dné od Pirovega zdravnika pismo, v katerem mu obeta, da je za primerno plačilo pripravljen svojega kralja zastrupiti in tako Rimljane rešiti najhujšega sovražnika. Fabricij ostrmí. Z orožjem, v javni vojski, ne pa z zavratnim umorom, se hoče vojskovati in kralja premagati. Nevoljen pošlje pismo Piru, naj bi spoznal, kako nezvestemu izdajaju je zaupal svoje zdravje in življenje. Ta tolika plemenitost sovražnikova je tako ganila kralja, da je vskliknil: »Da, to je tisti Fabricij, ki se dá ravno tako malo odvrniti s poti čednosti, kakor se ne dá solnce premakniti s svoje poti.«

Stari Zavratar.

Strigel sem se najrajši pri starem Zavratarja, tudi Miklavč smo mu rekli; zakaj, ne vem. Le kadar so me mati opomnili, češ, da mi lezejo lasje malone v oči, tedaj sem ménil: ostriči se bo treba.

»In kdo te bo?« vprašali so mati potem.

»Stari Zavratar.«

»Pa ga ni doma«, dejali so navadno nato. — Moža res ni bilo zlepa pri voglu; hodil je zidat.

»Bom pa počakal«, rekel sem, in pri tem je ostalo. Čakal sem ga potem; čakal dva, tri, četudi štiri dni ali še več in, če ni bilo drugače, ostrigel me je, prišedši v soboto zvečer domov, pri luči.

In pa rad me je strigel rajni Miklavč, Bog mu daj dobro. Bila sva sosedata in pa — prijatelja.

Razun Zavratarja je pa strigel v naši vasi tudi Peter, tisti dolgi in šepavi Jernuclov Peter. Pri Petru pa sem se strigel le jedenkrat in tedaj prvič in zadnjič. To pa je bilo tisti dan pred Velikim Šmarnom.

Ta dan namreč so mi bili mati zopet povedali, da se bo treba za juternji praznik na vsak način ostriči in pa, da starega Zavratarja ta večer, kakor za gotovo vedó, ne bo domov. Mož je bil šel menda po opravkih v mesto. Kaj mi je torej družega kazalo ta dan, nego udati se materinemu prigovarjanju in danes izjemoma zameniti Miklavča s Petrom. In tedaj sem šel in se ostrigel pri Petru, kakor rečeno, prvič in zadnjič.

Kako me pa je tudi strigel ta Peter suhi!

Prišedši v njegovo zakajeno izbo, sedel sem tiho in boječé na klop doli pri peči in čakal, da je nehal vrteti svoj škripajoči šivalni stroj gori pri oknu. Potem šele se je ozrl Peter proti vratom in z oboroženimi očmi prodril têmo svoje izbe in zagledal mene na klopi.

»Aha, vzeti jih bo treba, kajne! Praznik je jutri; prav res, velik praznik!«

Jaz pa sem se v tem trenutku, da po pravici govorim, ne malo prestrašil Petrovega hreščečega glasu in ni mnogo manjkalo, da je nisem popihal naravnost skozi vrata na prosto. Tega Petra res že od nekaj nisem maral.

Mojstru Petru pa je bil bržkone moj strah deveta. briga. Malomarno je privlekel izpod klopi nekaj trinožnega, stolu podobnega, in postavil pokveko pred-me, češ, sedaj pa sedi, kakor veš in znaš. — Sédel sem in čakal, kaj še pride.

Dolgi Peter se je pa stegnîl potem na polico gori pod stropom in med koščenimi prsti privlekel na dan velikanske, strašno rijaste škarje in polovico škrbastega glavnika, kar vse je bilo namenjeno mojim lasem. — — — Res, ježili bi se mi bili na glavi, da so vedeli, koliko zlá pride nádnje.

Nato se je pa začelo švrkanje in cukanje po moji glavi, da so se mi delale samih bolečin iskre pred očmi in sem se revež mučil in krivil na polomljenem stolu, kot bi me krč lomil, ali vila božjast! Peter pa, ta je v jednomer stopical krog mene, prestavljal svojo bosó nogo sedaj malone za

vrata velike svoje izbe, sedaj me zopet pohodil ž njo, da sem se v nevarnosti za svoj obstanek zopet zibal in premikal na stolu, kot bi me pikali sršeni. Prav zato pa se je menda primerilo mojster-skazi nekaj, česar mu nikdar — — — no, pa saj ni, da bi pravil.

Dosti rečeno, ko sem se dobre pol ure nato vračal domov s pekočo glavo, z bolečim hrbtom in — s krvavečim ušesom, tedaj sem sklenil slovesno (in tega se držim še danes), da se pri Jernuclovem Petru ne strižem nikdar več, prav gotovo nikdar več, za vse na svetu ne!

Kako vse drugače pa me je znal striči stari Zavratar, povem vam v naslednjem.

»No, oče, ostrigli me boste!« zavpil sem, prišedši k Zavratarju v sobo, če je slučajno pri mizi sedel in vezal lonce. Mož je bil gluha, kot zemlja.

»Ka-aj! Ahá, že res!« zazijal je nato, ko je videl moje izpod klobuka moléče kuštre in takoj uganil, kaj hočem.

»Že res, že res!« In vrgel je v kraj stare črepinje in poiskal, česar je bilo treba.

Strigla sva se po letu na prostem, tam pri starem ulnjaku. Klobuk sem o takih prilikah nataknil na trohel klin, ki je mohl iz starega stebra, in nato sedel na Miklavčev stol. Oh, ta stol, ta je bil, to smem reči, svojega imena res vreden. To vam je bil stol, prav umerjen zame, in nisem se naveličal sedeti na njem, čeprav me je strigel Zavratar običajno dobre pol ure. Mož namreč že ni več prav dobro videl, ostriči pa je vendar hotel »lepo in dobro«, kakor mi je rad zabičaval.

Ostrigel me je res lepo, to moram reči, in dobro tudi. Saj je pa imel Zavratar tudi orodje za to. Škarje njegove, to je bilo orodje, da se pravi! Hej, kako so se bliščale v solncu Miklavčeve lične škarjice! Potem pa glavnik, ta lepi, novi, čisti glavnik, kakoršnega je stari Zavratar vedno imel! Solit naj bi se šel Peter Jernuclov s svojo staro šaro pred Miklavčem in njegovim strižnim orodjem.

Pa znabiti mislite, da sem se dolgočasil v Miklavčevi družbi? Bog ne daj, ravno narobe. Prav dobro sva se zabavala s starim Zavratarjem in, če je bil gluha, ne mislite, da sva trdovratno molčala, ko sva se strigla. Kaj še! Govorila sva, in še prav dobro sva se umela z Miklavčem. Saj sva pa tudi znala. On mi je seveda zastavljal vprašanja, na katera sem moral odgovoriti le z »da« ali pa z »ne«. Da se pa mestu »da« ali »ne« prav lahko prikima, oziroma odkima z glavo, to vé vsak otrok. Tako sem delal jaz in, kakor rečeno, umela sva se prav dobro s starim Zavratarjem.

»Čakaj, koliko časa imaš še počitnice? Po Malem Šmarnu greste nazaj v šolo, kajne?« Tako me je navadno izpraševal in jaz sem mu prikimával.

»Čakaj, sedaj greš v četrti razred, kali?«

»Ne!« — Odkimal sem mu.

»Aha, v tretji?« In jaz sem prikimal.

Mej takimi in sličnimi pogovori so mi priromale Miklavčeve škarje počasi do čela in vedno hitrejši »švrk-švrk« mi je naznanjal, da bo Zavratarjevo delo kmalu končano. Še tu in tam je bilo treba prišteniti kak las, ki je

znabiti prešerno molen iznad drugih in še parkrat so mi jezdile škarje po glavi gori in doli — no, potem sva pa »v božjem imenu« končala.

Drugače me je torej strigel stari Zavratar, drugače Jernuclov Peter.

Toda tudi Zavratarju ni bilo usojeno, da bi me bil strigel dolgo. Pa ne da bi se mi bil tudi on kako zameril. Tega ne. Strigel me je do zadnjega, strigel res »lepo in dobro«, toda starost in smrt je tirjala svoje in še tisto jesen, ko sem bil prestopil v latinsko šolo, pobrala mi je bela žena starega prijatelja.

To pa je bilo tako-le. — Hodil sem, kakor rečeno, v šolo in se vsako leto vračal domov na počitnice. Vsake počitnice pa sem se strigel pri starem Zavratarju.

Nekoč sem se zopet vračal iz mesta domov in počasi meril prašno cesto pod nogami veseleč se lepih dnij, ki me čakajo. Velik vihar je bil tedaj. Veter je vlekel in pihal, kot bi bil dobil na jedenkrat vso prostost, katere je pogrešal že nekaj dnij. V vrtincih se je dvigalo v zrak jesensko listje in se ondi mešalo s cestnim prahom v goste kolobarje, ki so me grozili zasuti, kot silovit orkan. Drevje ob cesti se je pripogibalo skoro do tal in veje so škripale, kjer so se drgnile druga ob drugo.

Malo groza me je bilo samega in požuril sem se.

Slučaj pa je hotel troje: najprej, da mi je novi moj klobuk nekako tesno čepel na kuštravi glavi (lasje so že težko čakali Miklavčevih škarij). nadalje, da je prav vrhu klanca potegnil veter s podvojeno močjo meni nasproti in mi vrgel v oči cele gromade prahu in naposled, da so baš tedaj, ko sem si brisal iz očij nadležni prah, pošle mojemu kastorcu zadnje moči, s katerimi se mi je oklepal las, tako da se je moral revež naposled vendar-le udati vedno novemu pritisku in hočeš-nočeš zapustiti visoko mesto na moji glavi.

Takoj nato, ko mi je začel privzdigovati veter dolge lase in sem začutil nekaj mrzlega vsled sape prav vrhu temena, ozrl sem se, nič dobrega sluteč, po klanecu navzdol in zagledal ondi svoj ravno novi klobuk. Žalosten in obupan sem moral gledati, kako ga je še valjal in premetaval veter nekaj časa po prahu in ga naposled zamotal globoko noter v obcestno robido. Potem pa je, ne bodi len, še vedno pihal in se zaletaval hudobnež z vso besnostjo v široke krajnike in mi skušal zriniti klobuk še dalje v goščavo.

To mi je bilo preveč. — Jezno sem izvlekel pokrivalo iz trnja in je posadil na glavo tako močno, da so mu pokale žile in kosti.

Kdo pa je bil kriv te nezgode? Moji lasje, ti dolgi in gosti, vsled katerih moj klobuk ni imel prostora dovolj na glavi. Še ta dan, da, še predno pridem na svoj dom, sklenil sem jih pripustiti iz golega maščevanja v milost in nemilost Miklavčevim škarjam.

Z maščevanjem v mislih sem stopal nekaj časa nato mej sadnim drevjem proti Zavratarjevi hišici. In zdelo se mi je tedaj, ne vem kako to, krog mene vse nekam tiho in žalostno.

»Hoho, oče, ostrigla se bova!« vpil sem že v veži, da je odmevalo od obokanega stropa. Vrata v izbo so bila zaprta.

»Hej, ali ni nikogar pri voglu?«

Naposled se prikaže od ulnjaka sem Miklavčeva žena, stara Zavratarica. Zdelo se mi je, da ima objokane oči.

»Kje imate očeta, mati?«

»Pred tednom smo ga pokopali!«

»Kako to?« vprašal sem začuden.

»Star je bil in pa prehladil se je še po vrhu. Ni ga več!«

Jako me je iznenadila nepričakovana novica in komaj sem verjel, da je res, kar mi je pripovedovala mej glasnim jokom Zavratarica. Tesno mi je prišlo krog srca in nisem si mogel kaj, da ne bi bil potočil tudi jaz solze za rajnim Miklavčem.

Dva dni potem, vernih duš dan zvečer, pa je vleklo tudi mene na pokopališče, kjer je poleg drugih mojih znancev počival pod hladno rušo tudi stari Zavratar. Prižgal sem lučico na njegovem grobu in pomolil za njegovo dušo. Pri tem pa so mi, kolikor sem se tudi branil raztresenosti, stopale pred oči razne podobe iz Miklavčevega življenja. Nekako čudno mi je bil prirastel k srcu stari mož, to sem videl nocoj. Spominjal sem se, kako rad me je imel stari Zavratar v življenju, kolikokrat in kako rad me je strigel, kako me izpraševal to in ono in koliko lepega mi je vedel povedati iz svojega življenja (to pa seveda le tedaj, če je bil mož pri dobri volji, ker sicer je bil stari Zavratar preje molčeč, nego zgovoren). Težko sem se ločil od njegove gomile oni večer.

* * *

Mladi čitatelj, ti ga izvestno nisi poznal tega blagega moža niti po imenu. Kako tudi, saj ni bil velikan po duhu, da bi bil zaslovel po učenosti, ali kako drugače. Pa bil je mož poštenjak vseskozi ta sosed in prijatelj moj, stari Zavratar. Rad sem ga imel.

Da si ga poznal, čitatelj mladi, prav gotovo bi ga bil čislal in spoštoval tudi ti in ga sčasoma znabiti tudi rad imel; — no toliko vem, da mnogo rajši, nego Jernuclovega Petra, tistega dolgega, saj veš.

Da pa veš, kaj je bil meni rajni Miklavč in zakaj sem ga rad imel, podajam ti tukaj teh par črtice iz njegovega življenja. P. P.

P e s n i k.

Sedí, sedí tam majhen mož,
Mu jopič je iz dragih kož;
Kdo neki bil bi ta možák?
Gotovo bogatín-velják!
Sedí, sedí tam dan in noč —
In piše, briše na vso moč;
Kaj neki dela, Bog le zná,
Ker nič od sebe vam ne dá!
Bajè, da piše „pesnice“,

Ki krasne so in mične vse,
Da nikdo takih pisal ni —
Tako o njih se govori . . .
O ta pač „pesnik“ velik bo,
Ker že sedaj sloví takó —
Kako mu neki je ime,
Da ga spoznajo vsi ljudjé?
Ki vrlo vrle pesni kuje,
On Janezek se imenuje.

A. P.

Pripovedka o oblaku.

Krasno se je lesketala jutranja zarja in zlatila modro nebo, po katerem so plavali majhni oblaki odsevajoč rožne luči zorine. Ptički so se prebujali in jeli pozdravljati lepo jutro s svojo pesenco, male cvetke so se pa bliščale v tisočeri barvah. Tudi solnce se je divilo jasnemu jutru ter hitelo na nebo.

Na dnu morja pa je ležal črn oblak in je opazoval vse to. Bilo mu je hudo, zelo hudo . . . Izmej vseh stvari je zavidal najbolj svoje bratce, one lahne oblačke. Naposled sklene izpodriniti jih. »Jaz sem močnejši, jaz sem silnejši«, modroval je, »lahko jih bom izpodrinitil in prepodil.«

Tako je mislil oblak in jel se je pripravljati na odhod. Zbiral je dolgo dolgo vso svojo moč in ves svoj sijaj.

Proti poldnevu se začne počasi vzdigavati iz morja. Plava vedno višje in višje, razteza se čim dalje bolj na široko. Že je blizu solnca in čuti gorke njegove žarke.

»To me zavidajo sedaj vse stvari na svetu«, pošepeče oblak solncu, in se ozre nazaj v morje.

Ali o groza! Morje je bilo črno, mračno in tiho . . . Globoko v njem je zrl črno-sivkaste kopice — svojo lastno podobo.

»Kaj, ustaja, prevrat v domovini takoj, ko sem odšel, in zato, ker sem srčen?«

In razjezil se je oblak, otlo je vzdihnil, da se je zemlja stresla in so mu bliski iz ust švigali. Nato pa je zbral vso svojo moč in kaznoval morje tako hudo, da je obupnosti šumelo in gnalo silne valove.

To prvo naključje užali oblak, da plava dalje, dalje po nebesi. Po dolgem času se ustavi in pogleda zopet na zemljo. Pod njim leži žitno polje, ljubko se priklanja na vse strani in tiho šumlja.

Oblak gleda, pa se vnovič razsrdi.

»To je laskanje, to je prevara! Oj čakaj, čakaj ti polje, ne boš me ukanilo. Tvoje prijetno šumljanje je le laskanje, ker si čulo o moji jezi . . .«

Mraz pretrese oblak nad to zlobnostjo, krikne in izpod plašča se mu usuje debela, ledena toča.

Mej tem je zahajalo solnce. Tam na zapadu se prikaže vnovič zarja, a zgine takoj za solncem.

»Ah, zopet, zopet prevara! Zaman vsa moja pot in ves moj trud . . . Kaj sem vendar prišel neklican in nevabljen . . .«

Žaloval je oblak in žaloval je tako hudo, da je jel hirati in vidno poje-mati. Silna njegova moč je jela pešati, dokler ne oslabi popolnoma . . . Temni plašč jel se ga je tesneje in tesneje oprijemati in se manjšati . . . Umiral je oblak in zvezde so mu sijale na zadnjo pot, v logu nekje pa je zapel slavec ljubko in melodično . . .

Lucijan.

Listje in cvetje.

Iz mojega spisovnika.

(Priobčil Ant. Maier.)

12. Janez pl. Kacijanar

je bil hraber kranjski junak. Posebno se je odlikoval leta 1529. pri brambi mesta Dunaja proti Turku. Več dnij je neustraseno odbijal napade ljutega sovražnika, poslednjič pa planil s svojo posadko iz mesta in zapodil turško vojsko v beg. Leta 1537. je šel zopet proti Turku. Pri Osjeku pa so ga vojaki sramotno zapustili in moral je bežati. Leto potem je grof Nikolaj Zrinski usmrtil Kacijanarja pri neki gostiji. — Pri Osjeku so Turki vzeli Kacijanarju velik top, imenovan „Kacijanar“. Ravno na tem topu so Turki l. 1566. grofu Nikolaju Zrinskemu glavo odsekali pri trdnjavi Siget. Čudna so pota božje previdnosti!

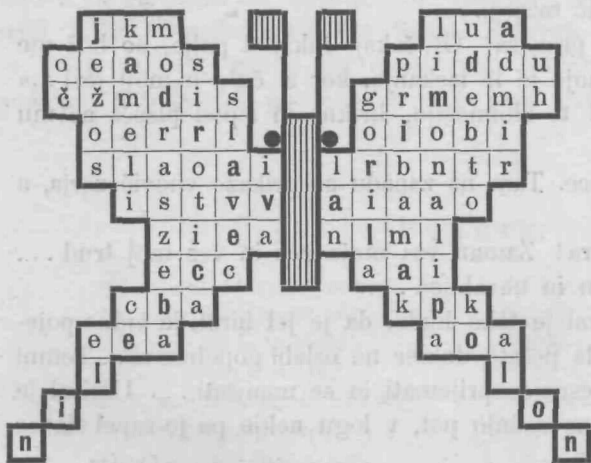
Pregovori, izreki in pametnice.

(Zapisal A. K. Sežun-ov.)

28. Človeško življenje je samo trpljenje.
29. Tudi las ima svojo senco.

30. Tje gre čas in sem gre smrt,
Blizo je mrtvaški prt!
Hitro mine čas nadlog,
Le za njim! Naš cilj je Bog.
31. Kdor več vzdiguje, kakor zmore,
Sam želel kmalu bo opore.
32. Kdor zlatega časa prav porablja ni neče,
Ta bisere v neizmerno morje meče.
33. Bratje in sestre so jedne krvi,
V mislih in željah jedinih jih ni!
34. Kdor že v mladosti bogatí,
Misli naj še za stare dni.
35. Kdor mož je, dela neutrudljivo;
Premisli trezno in pazljivo.
36. Zrnic sto in zopet sto —
Dá pogačo nam obilo.
Mnogo jih živi tako,
Da za nič hoté plačilo.
37. Še muha človeka k delu naganja;
Brez nje pa bi bilo veliko več spanja.
38. Po hiši žena urejuje,
Krog hiše mož zapoveduje.
Ta dvojni prostor ti takoj izdá,
Kaj vsaki njiju v istini veljá.
39. Skušnje leta prinesó.

Rešitev prirodne naloge v 8. listu:

Imena metuljev so:

jadravec, belin, admiral, apolon.

Prav so rešili: Bezeljak Ivan v Zavracu; Kragl Viktor, dijak v Tržiču; Hubad Jožef, drugošolec v Kranju; Osana, Tinica in Milka pri sv. Duhu nad Krškim; Pučnik Konrad, tretješolec v Kranju; Petrin Ana, učenka III. razreda na Rečici; Koderman Rud., učenec na Frankolovem; Abram Julijana, hči naduč. v Senožcah; Malgaj Neža, Verbič Terezija, Vrabč Mar., Petelin Marija, Fidler Neža, učenke IV. razreda dekl. šole v Št. Juriju ob južni železnici; Pornah Jož. in Glušec Jožef, učenca III. r. na Rečici; Slamberger Tonček, gimnazijec, Slamberger Inka in Nuša v Ljutomeru; Rott Poldka, učenka IV. razreda v Stari cerkvi pri Kočevju; Kopitar Andrej, Berlec Frančišek, Grobljar Ognjeslav, učenci IV. razreda v Kamniku; Cof Ivan, četrtošolec v Kranju; Praprotnik Neža, Klančnik Micika, Rössner Malčka, Vovšek Marička, Pikel Micika in Drobinc Micika, učenke III. razreda v Braslovcah; Romih Božidar, učenec v Krškem.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 glj. 60 kr., za pol leta 1 glj. 30 kr. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.